

Phil Knight

A NIKE-SZTORI

A legendás márka alapítójának önéletrajza

A fordítás alapja:

Phil Knight: *Shoe Dog: A Memoir by the Creator of Nike*. Published by arrangement with Scribner, a division of Simon and Schuster, Inc. All rights reserved.

© Phil Knight, 2016

Fordította © Tulics Mónika, 2016

Szerkesztette: Becz Dorottya – Biró Andor

Borítóterv: Jaya Miceli – Jonathan Bush

Borítóadaptáció: Tabák Miklós

HVG Könyvek

Kiadóvezető: Budaházy Árpád

Felelős szerkesztő: Koncz Gábor

ISBN 978-963-304-379-0

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképezési úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2016

Felelős kiadó: Szauer Péter

www.hvgkonyvek.hu

Nyomdai előkészítés: Kedves László

Nyomás: Reálszisztéma Dabasi Nyomda Zrt.

Felelős vezető: Vágó Magdolna vezérigazgató

Unokáimnak, hogy ismerjék a történetet

„Az örök kezdők szelleme sokra képes,
a kitanultaké csak kevésre.”

SUNRJÚ SZUZUKI: *A zen szellem,
az örök kezdők szelleme**

* Sunrjú Szuzuki: *A zen szellem, az örök kezdők szelleme (Zen Mind, Beginner's Mind)*.
Ford.: Halasi Sándor. Budapest, Buddhista Misszió, 1987. Javított elektronikus
kiadás: Terebess Ázsia E-Tár, 10.

PIRKADAT

Mindenkinél korábban talpon voltam. A madarak még aludtak, és a nap sem kelt még fel. Ittam egy csésze kávé, gyorsan ettem egy szelet pirítóst, rövidnadrágot és melegítőfelsőt húztam magamra, végül belebújtam a zöld futócipőmbé. Aztán csendben kiosontam a hátsó ajtón.

Átmozgattam kicsit a lábizmaimat, az inakat a térdemben és a derekam, és nagyokat nyögve, kedvetlenül tettem meg az első lépéseket a hűvös, ködbe burkolódzó úton. Miért van az, hogy mindig olyan nehéz elkezdni a dolgokat?

Nem voltak sem autók, sem emberek az úton, nem láttam nyomát az életnek. Teljesen egyedül voltam, egyedül a nagyvilágban, bár különös módon, a fák mintha nagyon is figyeltek volna engem. Nyilván azért, mert Oregon államról volt szó, ahol úgy tűnt, a fák mindig mindent tudnak. A fák itt mindig vigyáznak az emberre.

Milyen szép helyről származom, gondoltam, miközben körülhordoztam a tekintetemet. Nyugodt, zöld, békés – ez Oregon, az otthonom. Büszke voltam arra, hogy a kis Portlandet a szülővárosomnak mondhatom. Valójában sajnálattal vegyes büszkeséget éreztem. Oregon, bár gyönyörű, olyan államnak tűnhetett egyesek szemében, ahol semmilyen nagyszabású dolog nem történt, és nagy valószínűséggel soha az életben nem is fog történni. Mi, oregoniak, egyvalami miatt voltunk híresek: a régi-régi felfedezőút miatt, amely során elértünk erre a helyre. Azóta többnyire nyugalomban telnek a napjaink.

A legjobb tanárom, aki az egyik legkitűnőbb ember volt, akit valaha ismertem, gyakran beszélt erről az útról. Ez a jog a születésünktől megillet minket, mormogta, a létünk, a személyiségünk, a sorsunk, a DNS-ünk része. „A gyávák el sem indultak – magyarázta –, a gyengék pedig meghaltak útközben. Így maradtunk mi.”

Mi, oregoniak. Az utunk során rájöttünk arra, hogy egyfajta ritka, újító szellemiségre való képesség lakozik bennünk, vélekedett a taná-

rom, melynek lényege a nagy fokú érzékenység a lehetőségek felismerésére, mindezt vegyítve azzal, hogy kevésbé vagyunk hajlamosak a pesszimizmusra – nekünk, mai oregoniaknak, épp ezt a képességet kell megőriznünk.

Bólogattam, amikor erről beszélt, az őt megillető legnagyobb tisztelettel. Szerettem a fickót. De távolabbról nézve a dolgokat, néha azt gondolom: „Jézusom, de hiszen amiről beszélt, az nem volt más, mint előrehaladás, menetelés egy földúton.”

Azon a ködös, nagy jelentőségű, emlékezetes reggelen 1962-ben történetesen én magam is épp az utamat kerestem – visszatértem az otthonomba, hét hosszú, távol töltött év után. Fura volt ismét ott-hon lenni és mindennap bőrig ázni. Még furább volt ismét együtt élni a szüleimmel és az ikerhúgaimmal, és a gyerekszobában a régi ágyamban aludni. Késő éjszakánként csak feküdtem a hátamon, az egyetemi tankönyveimet, a középiskolai tróféáimat, az első díjaimat bámultam, és arra gondoltam: „Ez vagyok én? *Még mindig csak ez vagyok?*”

Felgyorsítottam a lépteimet. A lélegzetem kerek, fagyos pamacsokat formálva kavargott a levegőben. Ízlelgettem azt az elsődleges, fizikai ébredést, azt a zseniális pillanatot, mielőtt az elmém teljesen kitisztulna, amikor a végtagok és az ízületek mintha lazulni kezdenének, és a fizikai test felolvad. A szilárd anyag folyékonyvá válik.

„Gyorsabban! – biztattam magam. – Gyorsabban!”

Azon gondolkodtam, hogy papíron felnőtt vagyok. Az Oregoni Egyetemen végeztem, amely jó egyetem. Aztán a Stanfordon szereztem diplomát, amely jó nevű üzleti iskola. Túléltem egy egyéves katonai szolgálatot az amerikai hadseregben – a Fort Lewis és a Fort Eustis katonai bázisokon teljesítettem szolgálatot. Az összegzés szerint jól képzett, rutinos katona voltam, egy 24 éves kész férfi... Mégis azon töprengtem, hogy vajon ennek ellenére miért érzem magam még mindig kölyöknek.

Ráadásul, ami még rosszabb, ugyanannak a szégyenlős, sápadt és sovány kölyöknek éreztem magam, aki mindig is voltam.

Talán azért, mert még mindig nem rendelkeztem semmilyen élettapasztalattal. Legkevesbé a nagybetűs élet kísértéseit és izgalmait ismertem. Egyetlen cigarettát sem szívtam még el, és nem próbáltam ki semmilyen drogot sem. Nemhogy törvényt, de egyetlen szabályt sem szegtem még meg soha. Az 1960-as évek elején jártunk, a lázadás

korát éltük, és az egész Egyesült Államokban én voltam az egyetlen fiatal, aki még nem lázadt semmi ellen. Egyetlen olyan alkalmat sem tudtam felidézni, amikor elszaladt volna velem a ló, és valamilyen váratlan dologgal álltam volna elő.

Lánnyal sem voltam még soha együtt.

Egyszerű oka volt annak, hogy inkább azokkal a dolgokkal foglalkoztam, amelyek nem voltak rám jellemzőek. Ezeket láttam át a legjobban. Azt sokkal nehezebben tudtam volna meghatározni, hogy abban az időben pontosan mi vagy ki voltam, vagy lehettem volna. Akárcsak a barátaim, én is sikeres akartam lenni. A barátaimmal ellentétben azonban nem voltam tisztában azzal, hogy mit is jelent mindez. Pénzt? Talán. Feleséget? Gyerekeket? Házat? Nyilván, ha szerencsés az ember. Arra neveltek, hogy ezekre a dolgokra vágyjak, és egy részem ösztönösen vágyakozott is mindezeknek az elérésére. Ha viszont mélyen magamba néztem, rá kellett jönnöm, hogy valami mást keresek, valamit, ami ennél több. Gyötört a gondolat, hogy az időnk rövid, sőt rövidebb, mint gondolnánk, rövid, akár egy reggeli futás, és én arra vágytam, hogy az a kevés idő, amely megadatott nekem, értelmes és céltudatos dolgokkal teljen. No meg kreatívan és jelentőségteljesen. És mindennekefelett... nem szokványosan.

Nyomot akartam hagyni a világban.

Győzni akartam.

Nem, ez így nem igaz. Nem akartam veszíteni.

És akkor megtörtént. Ahogy a fiatal szívem kalapált, ahogy a vörös tüdőlebenyek kitágultak, akár a kiterjesztett madárszárnyak, ahogy a fák zöldes ködbe burkolódtak, hirtelen mindent magam előtt láttam. Láttam mindazt, amit az életemről elképzeltem. A játékot magát.

Azt gondoltam: igen, pontosan erről van szó. Ez a megfelelő szó rá. A boldogság titka, amint azt mindig is gyanítottam, a szépség vagy az igazság lényege, illetve az, amit mindebből bármelyikünknek tudnia kell, valahol abban a pillanatban rejlik, amikor a labda még a levegőben van, amikor mindkét bokszoló érzékeli már a gong közeledtét, amikor a futó már megközelíti a célvonalat, és a közönség tombolni kezd. Egyfajta kirobbanó, intenzív megvilágosodás van abban a lüktető fél másodpercben, amely közvetlenül azt a pillanatot előzi meg, amikor eldől, hogy ki lesz a győztes, és ki lesz a vesztes. Azt akartam, hogy az az érzés, bárminek is nevezzük, az életemmé, a mindennapjaim részévé váljon.

Máskor arról ábrándoztam, hogy híres regényíró, remek újságíró vagy kiemelkedő államférfi lesz belőlem. De a legnagyobb álmom mindig is az volt, hogy kiváló atléta legyek. Sajnálatos módon a sors úgy akarta, hogy, bár jó voltam, nem lettem kiváló. 24 éves koromra végül el kellett fogadnom ezt a tényt. Versenyeken indultam Oregonban, és sikereket értem el a négy otthon töltött évemből háromban. De ennyi volt, itt véget is ért ez a történet. Most, ahogy egyik hatperces mérföldet (kb. 1,6 km) hagytam magam mögött a másik után, miközben a felkelő nap sugarai vöröslő fénybe vonták az erdei fenyők legalsó ágainak tűleveleit, azon töprengtem: érezhetem-e azt, amit az atléták, anélkül, hogy én magam az lennék. Vajon élhetek-e a játéknak a munka helyett? Vagy élvezhetem-e a munkámat annyira, hogy ugyanazt az élményt nyújtsa, mint amit a játék?

A világ tele volt háborúkkal, szenvedéssel és nyomorúsággal, a mindennapi robot annyira kimerítő és gyakran méltánytalan volt, hogy az egyetlen járható út talán az lehetett volna, ha az ember keres magának egy csodálatos, valószínűtlen álmot, amiért érdemes küzdeni, amely örömet okoz, és egyben illik is a személyiségéhez, és amit aztán elkezdhet megvalósítani egy igazi atléta céltudatosságával, odaadásával és eltökéltségével. Mert tetszik vagy sem, az élet játék. Aki tagadja, vagy egyszerűen csak elutasítja ezt az igazságot, az könnyen a partvonalon kívül találhatja magát, és én nem akartam oda kerülni. Valójában ezt akartam legkevésbé a világon.

Ez a gondolat vezetett el akkor is, mint mindig, az „őrült ötletemhez”. Talán, gondoltam, de csak talán, jó lenne még egy kicsit foglalkoznom ezzel az „őrült ötletemmel”. Ez az ötlet ugyanis, bár őrült, de talán... még akár működhet is.

Talán.

Nem, nem, gondoltam, miközben egyre gyorsabban és gyorsabban futottam, épp úgy, mintha kergetnék valakit, és mintha ugyanakkor engem is kergetnének. Az ötlet *működni fog*. Istenemre mondom, *mindent megteszek*, hogy működjön. Ennek így kell lennie!

Hirtelen azt vettem észre, hogy mosolygok. Sőt szinte nevetek. Miközben verejtekben úsztam, és olyan kecsesen és könnyedén mozogtam, mint életemben talán még soha, láttam az „őrült ötletemet” felragyogni magam előtt, és már egyáltalán nem tűnt őrültségnek. Már ötletnek sem tűnt valójában. Sokkal inkább olyan volt, mint egy hely. Esetleg egy személy vagy valamilyen életerő, amely már jóval

előttem is létezett, tőlem teljesen függetlenül, ugyanakkor valahogy mégis a részem volt. Várt rám, ugyanakkor rejtőzködött is előlem. Talán pátoszosan tűnhet ez az eszmefuttatás, sőt kicsit *őrültnek* is. De pontosan ezt éreztem akkor.

Az is lehet, hogy az egész nem is így történt. Talán a memóriám nagyítja fel a felismerés e pillanatát, vagy több hasonló pillanatot sűrít egybe. És az is lehet, hogy ha létezett is ilyen pillanat, nem okozta más, mint a „futók gyönyöre” során felszabaduló adrenalin. Nem tudom. Nem tudom eldönteni. Sok történés azokból a napokból, és a hónapokból, évekből, amivé a napok összeadódtak, úgy párolgott el az emlékezetemből, mint ahogy a télen a meleg lehelet a levegőben. Arcok, számok, döntések, amelyek egykor oly fontosnak, halaszthatatlannak és megmásíthatatlannak tűntek, mind kiestek az emlékezetemből.

Ami viszont megmaradt, az a reményt keltő bizonyosság, a kétségbevonhatatlan igazság. 24 évesen valóban átfutott az agyamon ez az „őrült ötlet”, és valamilyen okból – annak ellenére, hogy iszonyatosan félttem a bizonytalantól, az ismeretlentől, tartottam a jövőtől, és kételkedtem magamban, épp úgy, ahogy valamennyi velem egykorú huszoneves férfi és nő – én *tényleg* arra jutottam, hogy a világ őrült ötletekből építkezik. A számomra legfontosabb dolgok – könyvek, sportok, demokrácia, szabad vállalkozás – egytől egyig őrült ötletekből születtek.

Hogy csak egyet említsek, kevés olyan őrültség van, mint az egyik nagy kedvencem, a futás. Nehéz, fájdalmas és kockázatos tevékenység. A sikerélmény kevés, sőt egyáltalán nem garantált. Amikor egy ovális pályán vagy egy kihalt úton futunk, valójában nincs konkrét célunk. Olyan biztosan nincs, ami teljes mértékben indokolná az erőfeszítéseinket. A cselekvés maga a cél. Nincs befutó, magunk határozzuk meg a célvonalat. Bármilyen élvezet vagy előny származik is a futásból, azt magunkban kell megtalálnunk. Azon múlik az egész, hogy milyen következtetéseket vonunk le belőle, hogyan tudjuk hasznosítani mindezt az életünkben.

Futóként tisztában vagyunk ezzel. Csak futunk és futunk, elhagyjuk egyik kilométert a másik után, és aligha tudjuk megmondani, miért is csináljuk. Azzal áztatjuk magunkat, hogy ott van a cél előttünk, hajszolunk valamit, de valójában azért futunk, mert a futás alternatívája, a megállás halálra rémít.

Így lehet, hogy azon a reggelen, akkor, 1962-ben azt mondtam magamnak: nyugodtan gondolja mindenki más „őrült ötletnek”, amit csinálsz... te akkor is végezd a dolgodat! Ne állj meg! Ne is jusson eszedbe, hogy abba hagyod, ameddig el nem éred a célokat, az se foglalkoztasson túlzottan, hol van pontosan az elérni kívánt cél! Akármi történjen, ne állj meg!

Ezt az előremutató tanácsot adtam ott és akkor magamnak, és valahogy meg is fogadtam. Most, fél évszázaddal később, úgy gondolom, hogy ez a legjobb – és talán az egyetlen – tanács, amelyet bárki bármikor kaphat.

ELSŐ RÉSZ

„Minálunk, ha teljes erődből rohansz, az épp csak arra elég,
hogy egy helyben maradj. Ha máshová akarsz jutni,
legalább kétszer olyan gyorsan kell futnod!”

LEWIS CARROLL: *Alice Tükörországbán*^{*}

^{*} Lewis Carroll: *Alice Tükörországbán (Through the Looking-Glass)*. Ford.: Révbíró Tamás. Budapest, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1980.

1962

A kora estét választottam arra, hogy szóba hozzam a témát az apám előtt, erőt vegyek magamon, és beszéljek neki az „őrült ötletemről”. Estefelé lehetett a legjobban beszélgetni vele. Olyankor ellazult, jólakott, elnyújtózott az állítható háttámlájú, műanyag karosszékében, amely a tévésarokban helyezkedett el. A mai napig, ha hátrahajtom a fejem, és lecsukom a szemem, hallani vélem a háttérben nevető közönség hangját, a kedvenc sorozatai, a „Wagon Train” és a „Rawhide” bádoghangú betétdalait.

Az abszolút kedvence azonban a „Red Buttons” sorozat volt. Minden epizód Red dalával indult: *Ho ho, hee hee... milyen különös az élet!*

Ültem mögötte egy egyenes támlájú széken, halvány mosollyal az arcomon, és vártam a következő reklámot. Közben gondolatban egymás után többször elpróbáltam a szerepemet, különösen a felvezetést. Szóóóóval, apa, nem tudom, emlékszel-e a stanfordi „őrült ötletemre”...

Az utolsó tanóráim egyike volt a vállalkozói ismeretek szeminárium. Összeállítottam egy kutatási anyagot a cipőkről, amely átlagos házi feladatnak indult, végül a megszállottjává váltam. Magam is rendszeresen futottam, így voltak bizonyos ismereteim a futócipőkről. Ezenkívül rajongtam az üzleti világ híreiért, így tisztában voltam vele, hogy az idő tájt japán gyártmányú készülékek jelentek meg a fényképezőgépek piacán, és sikert sikerre halmoztak a gyártóik. Ez olyan terület volt, amelyet korábban a németek uraltak. E tények ismeretében a dolgozatomban amellet érveltem, hogy a jelenség a futócipők piacán is megmutatkozik. Ez az ötlet eleinte csak foglalkoztatót, lelkesített, aztán teljesen magával ragadott. Nyilvánvalónak és egyszerűnek tűnt, mégis hatalmas potenciál volt benne.

Több hetet töltöttem el a dolgozattal. Beköltöztem a könyvtárba, végigolvastam minden fellelhető anyagot, amelyek az áruk behozata-

láról és kiviteléről, továbbá a cégalapításról szóltak. Végül, az elvárásoknak megfelelően, formális előadást tartottam a csoporttársaimnak a dolgozat anyagából, akik erre a szokásos unalommal reagáltak. Senki nem tett fel egyetlen kérdést sem. Lelkesedésemet és izgatottságomat erőltetett sóhajokkal és üres tekintettel fogadták.

A tanárom viszont úgy vélte, lehet az elképzelésemben valami: jeles osztályzattal díjazta az „őrült ötletemet”. Mindössze ennyi történt. Vagyis majdnem ennyi. Minthogy valójában nem tudtam megfelekezni a dolgozatomról. A Stanfordon töltött további időm során, minden egyes reggeli futás alatt, egészen addig a pillanatig a tévésarokban, végig foglalkoztatott a gondolat, hogy elutazzak Japánba, keressek ott egy cipőgyártó céget, avassam be *őket* az „őrült ötletem” részleteibe, abban a reményben, hogy ők majd lelkesebben reagálnak a csoporttársaimnál, és szívesen kötnek szerződést egy szégyenlős, sápadt és sovány kölyökkel, aki az álmos Oregonból jött.

Eljátszottam azzal a gondolattal is, hogy teszek egy kisebb egzotikus kitérőt Japánba menet, illetve a visszaúton. Azon tűnődtem, hogyan hagyhatnék nyomot a világban anélkül, hogy előbb bejárnám és megismerném. Nagyobb versenyek előtt mindig lennie kell pályabejárásnak. Egy hátizsákos kiruccanás a nagyvilágba pont alkalmas lenne erre, érveltem magamban. Senki nem beszélt akkoriban bankancslistákról, de azt hiszem, valami ehhez hasonló elképzelés volt a fejemben. Mielőtt meghalok, túl öreg leszek, vagy kiszipolyoznak a hétköznapi rutintevékenységek, szerettem volna meglátogatni a világ legszebb és legbámulatosabb szegleteit.

Látni akartam a szent helyeket. Szerettem volna más ételeket megkóstolni, más nyelveket hallani, elmerülni más kultúrákban, de amire leginkább vágytam, az a nagybetűs Összefüggések felfedezése volt. Arra vágytam, hogy megtapasztalhassam azt, amit a kínaiak taónak, a görögök logosznak, a hinduk dzsnánának, a buddhisták dharmának hívnak. A keresztények szerint ez a lélek. Úgy gondoltam, hogy mielőtt elindulnék a személyes életutamon, nem ártana megértenem az emberiség nagyszabású utazását. Jó lenne megismernem a legnagyobb templomokat, katedrálisokat és szentélyeket, a legszentebb folyókat és hegycsúcsokat. Nem ártana megéreznem... Isten jelenlétét?

Igen, válaszoltam magamnak, igen. Jobb híján Istenét.

De előtte szükségem volt az apám jóváhagyására.

És persze a pénze is kellett.

Egy évvel azelőtt már felvettem egy nagyobb utazás ötletét, és az apám nyitottnak mutatkozott. De minden bizonnyal megfélekedett az egészről. És nyilván fokoznám is a helyzetet, amikor az eredeti javaslathoz hozzácsapom ezt az „őrült ötletet” is, ezt a kicsit túlzó kitérőt Japánba. No, meg a cégalapítást. Vagyis fantazmagóriákat fogalmaznék meg.

Nyilvánvalóan azt gondolná, hogy elvettem a sulykot.

Ráadásul átkozottul drága is lett volna az egész. Volt valamennyi félretett pénzem, amely a hadseregnél szerzett zsoldomból és az elmúlt nyarak során végzett, különféle időszakos munkákból maradt. Mindezek mellett el akartam adni az autóm is, egy versenygumiabroncsokkal és kettős vezérműtengellyel felszerelt feketecepreszneszínű 1960 MG sportautót. (Egy ilyet vezetett Elvis is a *Kék Hawaii* [*Blue Hawaii*] című filmben.) Mindez összesen hozzávetőleg 15 ezer dollárt tett ki, azaz nem volt kifejezetten kedvező az anyagi helyzetem, és erről az apámat is tájékoztattam. Ő bólogatott, hümmögött, vetett rám egy pillantást, majd visszafordult a tévéműsorához, miközben ismertetem vele az elképzelésemet.

Emlékszel, hogy beszélgettünk már erről, apa? Amikor meséltem neked, hogy szeretnék világot látni?

A Himaláját. A piramisokat.

A Holt-tengert, apa. A Holt-tengert.

Na és, igen, arra is gondoltam, hogy megállhatnék Japánban is, apa. Emlékszel még az „őrült ötletemre”? A japán futócipőkre, tudod. Nagyszerű ötlet lehetne, apa. Nagyszerű.

Rámenősen fogalmaztam, keményen üzleteltem, nagyon keményen, mert mindig is gyűlöltem eladni, és mert ennek az eladásnak konkrétan nulla százalék esélye volt. Az apám nemrégiben fizetett ki egy halom pénzt az Oregoni Egyetemnek, majd további ezreket a Stanfordnak. Ő volt az *Oregon Journal* kiadója. Ez biztos állást jelentett, és fedezte az alapvető szükségleteinket, beleértve a tágas családi házunk költségeit a Claybourne Streeten, Portland legbékésebb külvárosában, Eastmorelandben. Ettől függetlenül az apám nem úszott a pénzben.

És persze 1962-t írunk. A világ akkor még tágasabb volt. Bár a földgolyó becserkészése már elkezdődött, az amerikaiak 90%-a még soha nem ült repülőgépen. Az átlagos férfi és nő még életében nem merészkedett 150 km-nél távolabbra saját otthonától, így a világ körüli

repülő utazás pusztá említése is elbátortalanította volna bármelyik apát, és főleg az enyémet, akinek az elődje az újságnál repülőgépszerencsétlenségben vesztette életét.

De féltetve a pénzkérdést és a biztonsággal kapcsolatos aggodalmakat, az egész dolog még mindig kivitelezhetetlennek tűnt. Tisztában voltam vele, hogy 100 új vállalkozásból 96 kudarcba fullad, és ezt az apám is pontosan tudta; egy ilyen óriási kockázat lehetősége szembe ment mindazzal, amit ő képviselt. Sok szempontból az apám hagyományos epizkopális volt, Jézus-hívő. Közben azonban egy másik titkos istenségnek is hódolt, a tiszteletreméltóság igényének. Kúriaszerű ház, gyönyörű feleség, engedelmes gyerekek; az apám örült neki, hogy rendelkezik mindezekkel a javakkal, de ami igazán boldoggá tette, az nem más volt, mint az a tudat, hogy a barátai és a szomszédjai *tudnak* ezekről a javakról. Szerette, ha csodálták. Szeretett mindennap együtt úszni a főáramlattal. Így aztán számára világ körüli útra indulni csak úgy, a derült égből, minden előzmény nélkül, teljesen érthetetlennek tűnt. Ilyet az ember nem csinál. Tiszteletre méltó emberek tiszteletre méltó fiai pedig még kevésbé. Ilyesmit mások gyerekei, vagy például a hippik csinálnak.

Apám feltehetőleg azért vágyott annyira az elismerésre, mert félt szembenézni a saját belső bizonytalanságaival. Egy idő után a zsigereimben éreztem ezt, mivel néhanapján ez a káosz előtört a mélyből. A legváratlanabb pillanatokban, olykor késő éjszaka megszólalt az előszobában a telefon, és amikor felvettem, mindig ugyanaz a csikorgó hang szólt bele: „Gyere, vidd haza az öregedet!”

Esőköpenybe bújtam – azokon az éjszakákon mintha mindig ködös eső szitált volna –, autóba ültem, és elmentem a belvárosba, apa klubjába. Olyan pontosan emlékszem arra a klubra, mint a saját hálószobámra. Százéves épület volt, padlótól mennyezetig érő, tölgyfa könyvespolcokkal és hatalmas karosszékekkel, úgy nézett ki, mint egy angliai vidéki ház szalonja. Egyszóval rendkívül tiszteletreméltó volt.

Mindig ugyanannál az asztalnál, ugyanabban a székben ült az apám. Óvatosan lábra segítettem őt.

- Minden rendben, apa? – kérdeztem.
- Persze, jól vagyok – válaszolta.

Minden alkalommal kivezettem őt az autóhoz, aztán egész hazafelé úton úgy tettünk, mintha semmi nem történt volna. Végig teljesen

egyenes háttal ült, szinte királyi tartással, és sportról beszélgettünk, mert a sport volt az a téma, amely elvonta a figyelmemet, és megnyugtatót, amikor stresszes voltam.

Apám is szerette a sportot. A sport mindig elismerésre méltó tevékenységnek számított.

Ezért és egyéb okok miatt gondoltam azt, hogy az apám összeráncolt homlokkal és gyors elutasítással fogadja majd a nagy bejelentésemet ott és akkor, a tévésarokban.

– Haha, az örült ötlet. Arra ugyan várhatsz, Buck!

(Philip a becsületes nevem, de az apám mindig Bucknak szólított. Valójában már a születésem előtt is Bucknak nevezett. Anya mesélte, hogy szokása volt megsimogatni a pocakját, és ilyenkor mindig megkérdezte: „Hogy van ma a kis Buck?”) Amikor a mondandóm végére értem, az apám hátrafordult a műanyag karosszékében, és különös pillantással végigmért. Azt mondta, hogy mindig is sajnálta, hogy nem utazott többet fiatalkorában. Azt is mondta, hogy épp egy utazás jelenthetné a végső simításokat a képzésemben. Sok más dolgot is mondott még, és ezek mindegyike inkább az utazással, mint az én „örült ötletemmel” volt kapcsolatos, de még véletlenül sem akartam közbeszólni. Nem akartam panaszkodni, hiszen végső soron az áldását adta az utamra. És hozzá a pénzét.

– Rendben van – mondta. – Rendben van, Buck, rendben van.

Megköszöntem neki, és gyorsan távoztam, még mielőtt megmondhatta volna magát. Csak később jöttem rá – éreztem is emiatt némi büntudatot –, hogy a tény, miszerint az apám nem sokat utazott életében, nos, valójában ez volt a legfőbb motivációm erre az utazásra. Az utam, az „örült ötletem” a biztos módja volt annak, hogy más emberre váljak, mint amilyen ő. Bizonyos voltam abban, hogy kevésbé fognak tisztelni, mint őt.

Talán nem is így lesz. Talán csak kevésbé fogom igényelni mások megbecsülését, tiszteletét.

Családom többi tagja nem támogatta ennyire az utazás ötletét. Amikor a nagyanyám megneszelte a tervemet, az egyik úti célom különösen megrémítette. „Japán! – sikoltott fel. – De hát miért, Buck? Alig néhány éve a japánok még meg akartak ölni bennünket. Nem emlékszel? Ott volt Pearl Harbor! A japánok meg akarták hódítani a világot! Egyesek a mai napig nincsenek tisztában azzal, hogy elveszítették a háborút. Ezért bujkálnak. Foglyul ejthetnek téged is, Buck!

Kinyomhatják a szemgolyóidat. Tudjuk, hogy csinálnak ilyesmit – a szemgolyóidat, Buck!”

Szerettem az anyám édesanyját, akit mindenki Hatfield mamának hívott. Megértettem a félelmét is. Japán a lehető legtávolabb volt az Oregon állambeli Roseburgtól, a kisvárostól, ahol ő született, és ahol az egész életét leélte. Sok nyarat töltöttem ott vele és Hatfield nagypapával. Majdnem minden este kiültünk a verandára, hallgattuk, ahogy a brekegő kecskebékák az álló rádió hangjával versengtek, amely az 1940-es évek elején mindig a háborús hírek hullámhosszára volt beállítva.

A hírek pedig mindig rossz hírek voltak.

Minden egyes adásban elhangzott az újra és újra elismételt nyilatkozat, mely szerint a japánok 2600 éve nem veszítettek el háborút, és egyáltalán nem úgy nézett ki, hogy ezúttal vereséget szenvednének. Egyik csatát veszítettük el a másik után.

Végül aztán 1942-ben, a Mutual Broadcasting bemondója, Gabriel Heatter hangos ujjongással indította esti rádióműsorát. „Jó estét mindenkinek – ma este jó hírekkel szolgálhatok!” Az amerikai csapatok végre diadalmaskodtak egy döntő ütközetben. Kritikusai hevesen támadták Heattert a hurráoptimizmusáért, de a Japánnal szemben táplált közutálat olyan erős volt, hogy legtöbbször nemzeti hősként ünnepezték őt. Ezt követően minden műsorát így kezdte: „Ma este jó hírekkel szolgálhatok!”

Ez a legkorábbi emlékeim egyike. Hatfield nagymama és nagypapa ott ülnek mellettem a verandán, nagypapa a zsebkésével egy gravensteini almát hámoz. Odanyújt nekem egy szelet almát, ő is megeszik egy szeletet, aztán ismét nekem nyújt egyet, és így tovább, amíg egyszer csak azt veszem észre, hogy lassabban nyújtja az almaszeleteket. Heatter adásba kerül. Ssss, *csend legyen!* Látom magunkat, ahogy ott ülünk, almát rágcsálunk, és az éjszakai eget bámuljuk, oly mértékben figyelünk a Japánnal kapcsolatos hírekre, hogy már-már azt várjuk, hogy japán Zero repülőgépek tűnjenek fel az égbolton, és átcikázzanak a Szíriusz előtt. Nem csoda hát, hogy amikor körülbelül öt évesen életemben először repülőgépre szálltam, ezt kérdeztem: „Apa, le fognak lőni bennünket a japánok?”

És bár Hatfield mama megjegyzéseitől felállt a szőr a hátamon, megnyugtattam, hogy minden rendben lesz. Sőt hozok majd neki egy kimonót.

Ikerhúgaimat, Jeanne-t és Joanne-t, akik négy évvel voltak fiatalabbak nálam, szemmel láthatóan nem különösebben foglalkoztatta, hogy éppen hová megyek, vagy mit csinálók.

Ha jól emlékszem, anya semmit sem mondott. Amúgy is ritkán beszélt. De ezúttal mintha kicsit más lett volna a hallgatása. Néma beleegyezés volt. Sőt büszkeség.

HETEKET töltöttem olvasással, tervezgetéssel és azzal, hogy felkészüljek az utazásra. Hosszú távokat futottam, miközben az apró részleteken elmélkedtem, és a fejem fölött elrepülő vadludakkal versenyeztem. Szabályos V alakzatukon töprengtem – olvastam valahol, hogy a hátul repülő ludaknak a szélárnyék miatt az elől lévő madarak munkájának csupán 80%-át kell végezniük. Minden futó érti ezt az összefüggést. Az elől futók végzik mindig a legkeményebb munkát, és ők kockáztatják a legtöbbet.

Jóval azelőtt, hogy az apámat megkörnyékeztem volna, már eldöntöttem, hogy jó lenne egy társat találni az utazáshoz, ez a társ pedig nem lehet más, mint stanfordi évfolyamtársam, Carter. Carter ugyan kosaras sztár volt a William Jewell College-ban, mégsem volt kifejezetten atlétatípus. Vastag keretes szemüveget viselt, és könyveket olvasott. Ráadásul jó könyveket. Jól el lehetett beszélgetni vele, de jól lehetett hallgatni is a társaságában – egyik is, másik is fontos tulajdonság egy barát esetében. Alapvetően fontos tulajdonságok ezek egy útitárs esetében is.

Csakhogy Carter az arcomba nevetett. Amikor a kezébe adtam a meglátogatni kívánt városok listáját – Hawaii, Tokió, Hongkong, Rangun, Kalkutta, Bombay, Saigon, Katmandu, Kairó, Isztambul, Athén, Jordánia, Jeruzsálem, Nairobi, Róma, Párizs, Bécs, Nyugat-Berlin, Kelet-Berlin, München, London – először meglepődött, majd hahotázni kezdett. Csak néztem magam elé megszégyenülten, és szabadkoztam. Aztán Carter, még mindig nevetve, azt mondta: „Micsoda remek ötlet, Buck!”

Felnéztem. Nem rajtam nevetett. Örömmel, jókedvűen kacagott, lenyűgözte, amit hallott. Nem lehetett semmi összerakni egy ilyen útitervet, fejtette ki aztán. Velem akart jönni.

Napokkal később megkapta a szülei jóváhagyását, az apja pénzt is kölcsönzött neki az úthoz. Carter nem sokat kérette magát. Ha látsz

egy lehetőséget, csapj le rá! – ilyen volt Carter. Azt gondoltam, sokat tanulhatok egy ilyen sráctól, miközben körbejárjuk a világot.

Összecsomagoltunk magunknak egy-egy bőröndöt és egy-egy hátizsákot. Csak a legszükségesebb dolgokat visszük, ezt megígértük egymásnak. Legfeljebb néhány farmert és pólót pakolunk. Futócipőt és bakancsot, napszemüveget és egy vékony khaki vászonnadrágot.

Azért becsomagoltam magamnak egy jó öltönyt is. Egy zöld színű, kétépítő Brooks Brothers márkájú zakót, arra az esetre, ha az „őrült ötletem” mégis megvalósulna.

1962. SZEPTEMBER 7-ÉN Carterrel bepakoltuk a cuccainkat egy ütöttkopott, öreg Chevroletbe, és csúcsebességgel végigszáguldtunk az I-5-ös úton, keresztül a Willamette-völgyön, végig Oregon alsó, erdős részén, ami kicsit olyan volt, mintha egy fa gyökerein haladtunk volna keresztül. Eljutottunk Kalifornia fenyőillatú széléig, megmásztuk a magas, zöld hegyi hágókat, hogy leereszkedjünk a túloldalon, aztán még tovább és tovább ereszkedtünk, amíg jóval éjjel után megérkeztünk a ködbe burkolódzó San Franciscóba. Néhány napot barátokkal töltöttünk, a padlón aludtunk a lakásukban, aztán beugrottunk Stanfordba, hogy elhozzuk Carter néhány holmiját. Végül megálltunk egy italboltnál, és vettünk két akciós repülőjegyet a Standard Air Lines Honoluluba tartó járatára. Egy útra szóló jegyek voltak, 80 dollárért.

Úgy éreztük, hogy csupán pár perc telt el, amíg végül Carterrel az Oahu repülőtér homokos leszállópályájára léphettünk. Körbeforgtunk, felnéztünk az égre, és megállapítottuk, hogy egyáltalán nem olyan, mint az otthoni égbolt.

Csinos lányok jöttek elénk. Szelíd tekintetű, barna bőrű, hajlékony, mezítlábas lányok voltak, a csípőjükön ide-oda ringott és suhogott a fűszoknyájuk az arcunk előtt. Egymásra néztünk Carterrel, és elvigyogrottunk.

Elvitettük magunkat taxival Waikiki Beachre, és bejelentkeztünk egy motelbe, amelynek bejárata közvetlenül a tengerparti sétányról nyílt. Egyetlen mozdulattal dobtuk le a csomagjainkat, és magunkra kaptuk az úszónadrágot. Eldöntöttük: irány az óceán!

Amint homok volt a lábam alatt, kiabálva, nevetve rúgtam le a cipőmet, aztán belevetettem magam a hullámokba. Meg sem álltam, amíg a habok a nyakamig nem értek. Lemerültem a tengerfenékre,

egészen mélyre, majd zihálva jöttem fel a vízfelszínre, nevettem, és a hátamra fordultam. Végül kibotladoztam a partra, a felhőkre meg a madarakra nevettem és lehuppantam a homokba. Úgy nézhettem ki, mint egy zárt osztályról szökött elmebeteg. Carter hasonlóan őrült arkifejezéssel ült mellettem.

– Maradhatnánk egy ideig – mondtam. – Miért rohannánk?

– Na, és mi lesz a nagy tervvel? – kérdezte Carter. – A világ körüli utazással?

– A tervek változnak.

Carter vigyorgott:

– Micsoda remek ötlet, Buck!

Így esett, hogy munkát kerestünk. Házról házra jártunk, és enciklopédiát árultunk. Nem volt túl izgalmas feladat, de legalább biztos volt a jövedelmünk. Este 7 óráig nem dolgoztunk, vagyis rengeteg időnk maradt a szörfözésre. Hirtelen semmi nem volt fontosabb, mint elsajátítani a szörfözés fortélyait. Alig néhány próbálkozás után már képes voltam felegyenesedve megállni a deszkán, néhány hét múlva pedig már jól ment. Igazán jól.

Miután találtunk munkát magunknak, otthagytuk a motelszobánkat, és kibéreltünk egy apartmant, egy bútorozott, kétágyas garzont. Csak az egyik ágy volt igazi, a másikat amolyan vasalódeszkaszerű alkalmatosságként a falból lehetett lehajtani. De nem foglalkoztam vele. A szörfözéssel és enciklopédiaeladással töltött napok után, amelyeket rendszerint a helyi bárók valamelyikében fejeztünk be késő éjszaka, egy hawaii tűzgödörben is simán elaludtam volna. A bérleti díj 100 dollár volt havonta, amit testvériesen elfeleztünk.

Édes élet volt ez, maga a mennyország. Kivéve azt az egy apró részletet, hogy nem tudtam enciklopédiát eladni.

Képtelen voltam üzletet kötni, ha belegebedtem, akkor sem ment. Úgy tűnt, ahogy telt az idő, egyre szegénylősebb is lettem, túlzottan feszengetem, ezzel pedig gyakran feszélyeztem azokat, akikkel kapcsolatba léptem. Bármilyen más termék eladása kihívást jelentett volna, de *enciklopédiát* árulni, ami körülbelül olyan népszerű lehetett a Hawaii-szigeteken, mint a szúnyogok vagy a kontinensről érkező emberek, valóságos megpróbáltatás volt. Függetlenül attól, hogy milyen függően és erőteljesen sikerült előadnom a képzés alatt belénk sulykolt kulcsfrázisokat („Fiúk, mondjátok azt az embereknek, hogy ti nem enciklopédiát árultok, hanem az emberi tudás nagyszabású kivona-

tát... válaszokat az élet nagy kérdéseire!”), mindig ugyanaz volt a reakció: „Tűnés innen, kölyök!”

Ám ha a szégyenlősségem miatt nem is voltam jó az enciklopédiák eladásában, a természetem segített abban, hogy legyőzzem ezt a tulajdonságomat. Nem olyan fából faragtak, hogy képes legyek elviselni a rendszeres elutasítást. Már elsőéves középiskolás korom óta tudtam ezt magamról, amikor kiraktak a baseballcsapatból. Apró kudarc volt ez a nagy rendszerben, de teljesen kiborított. Ekkor eszméltem rá először, hogy nem mindenki fog majd kedvelni és elfogadni engem a nagyvilágban, hogy a későbbiekben előfordul majd, hogy pont olyankor hagynak magamra, amikor a leginkább szükségem lenne a befogadásra.

Soha nem fogom elfelejteni azt a napot. A baseballütőmet a járdán húzva hazavánszorogtam, és elrejtőztem a szobámban. Magamba roskadva búslakodtam körülbelül két hétig, míg végül az anyám megjelent a szobámban, odajött az ágyamhoz, és azt mondta:

– Elég legyen ebből!

Gyözködött, hogy próbáljak ki valami mást.

– Mint például? – sóhajtottam a párnámba.

– Mit szólnál a futáshoz? – kérdezte.

– A futáshoz? – kérdeztem vissza.

– Gyors vagy, Buck.

– Tényleg gyors vagyok? – kérdeztem, és felültem az ágyban.

Így történt, hogy elkezdtem futni. Rájöttem, hogy *tudok* futni, és ezt senki nem veheti el tőlem.

Abbahagytam a házalást az enciklopédiákkal, így megszűnt minden ehhez kapcsolódó negatív érzés az elutasítástól. Figyelni kezdtem az álláshirdetéseket. Azonnal kiszűrtem egy vastag fekete keretes apróhirdetést. Kötvényértékesítőket kerestek. Biztos voltam benne, hogy a kötvények eladásával nagyobb szerencsém lesz. Végül is MBA-oklevelem van. Ráadásul, mielőtt eljöttem otthonról, volt egy összességében sikeres interjúm a Dean Witternél.

Rövid kutatómunkát végeztem a témában, és arra jutottam, hogy két ok is van, ami miatt érdemes rástartolnom az állásra. Az egyik, hogy a hirdető vállalat az Investors Overseas Services volt, amelyet akkor Bernard Cornfeld, az 1960-as évek egyik leghíresebb üzletembere vezetett. A másik érv, hogy az iroda egy gyönyörű, part menti toronyépület legfelső emeletén helyezkedett el, a türkkizkék tengerre

néző, hatalmas üvegablakkal. Mindkét dolog nagyon vonzónak tűnt számomra, ezért igyekeztem a legjobbat kihozni magamból a meghallgatáson. És bár heteken keresztül egy árva lelket sem voltam képes rábeszélni arra, hogy enciklopédiát vásároljon tőlem, valahogyan meggyőztem Cornfeld csapatát, hogy adniuk kell nekem egy esélyt.

CORNFELD RENDKÍVÜLI SIKERÉVEL, valamint a lélegzetállító panorámával magyarázható, hogy a napok többségében képes voltam figyelmen kívül hagyni, hogy az iroda nem volt más, mint egy telemarketing-központ. Cornfeldről köztudott volt, hogy rendszeresen megkérdezte az alkalmazottaitól, *valóban* meg akarnak-e gazdagodni, és mindennap egy tucat minden hájjal megkent fiatalember bizonygatta neki, hogy igen, *valóban* vagyonosak akarnak lenni. Vadul, olykor teljes elkeseredettségükben csapkodták le a telefonokat, miután hideghívások tucatjait bonyolították a potenciális kuncsaftokkal, akiket kétségbeesetten igyekeztek rávenni a személyes találkozóra.

Nem voltam kifejezetten az a nagydumás típus. Valójában nem volt jó a szövegem. Ellenben a számok világában otthonosan mozogtam, és jól ismertem a terméket, a Dreyfus befektetési alapokat. Ráadásul jól tudtam ismertetni a tényeket. Úgy tűnt, ez tetszik az embereknek. Sikerült rövid idő alatt megbeszélnem néhány találkozót, és kötöttem is néhány üzletet. Egy hét alatt a jutalékokból kerestem annyit, hogy ki tudjam fizetni a következő hat hónap bérleti díjának rám eső részét, és bőven maradt még, úgyhogy félre tudtam tenni a szörfdeszkaviaszom költségeire is.

A szabadon felhasználható bevételeim legnagyobb részét a parti búvárbárokban költöttem el. A turisták általában az olyan, varázsigékhez hasonló nevű luxusüdülők környékén töltötték az idejüket, mint például a Moana vagy a Halekulani, Carterrel azonban a merülőhelyeket részesítettük előnyben. Szerettünk csak úgy ücsörögni a strand- és szörfmániás haverjainkkal, az örök útkeresőkkel és csavargókkal, és kifejezetten élveztük az egyetlen dolgot, amelyet isteni kegynek éreztünk: a hely földrajzi adottságait. Gondolj csak a csóró otthoniakra, mondogattuk. Azok a szerencsétlen balfácánok alvajárókként haladnak végig unalmas és egyhangú életükön, folyamatosan a hideg és az eső elől menekülnek. Miért nem tudnak legalább vala-

mennyire olyanok lenni, mint mi? Miért nem tudnak legalább egy rövid ideig a mának élni?

A *carpe diem* életérzést csak fokozta, hogy minden jel szerint a világvége vészesen közeledett. Hetek óta folyt a nukleáris állóháború a Szovjetunió és az Egyesült Államok között, és a szovjeteknek három tucat rakétájuk volt Kubában. Az Egyesült Államok szeretett volna megszabadulni ezektől, ezért mindkét fél megtette az utolsó ajánlatát. A tárgyalások befejeződtek, és a III. világháború bármelyik pillanatban elkezdődhetett. Az újsághírek szerint a rakétákat már azon a napon, de legkésőbb másnap kilőhették volna. Pompeji világában éltünk, és a vulkán már hamut köpött. Nos, a bűvárbár teljes közönysége úgy gondolta, hogy az emberiség kipusztulásának árnyékában arra, hogy megfigyeljük a gombafelhők levegőbe emelkedését, ez a hely pont olyan jó lesz, mint bármelyik másik. Aloha, civilizáció!

Aztán, mindenki meglepetésére, a világ megmenekült. Elmúlt a krízishelyzet. Az ég megkönnyebbülten sóhajtott, a levegő hirtelen frissebb és nyugodtabb lett. Egy tökéletes hawaii ősz következett. Azok a napok teljes elégedettségben és egyfajta idilli boldogságban teltek. Ám a békét hirtelen heves nyugtalanság váltotta fel. Egyik éjjel letettem a sörömet a bárpultra, és Carterhez fordultam: „Azt hiszem, talán itt az ideje, hogy itt hagyjuk Shangri-Lát*” – mondtam.

Csakhogy valami közbejött: Carter találkozott egy lánnyal. A leányzó gyönyörű hawaii tinédzser volt, hosszú, napbarnított combokkal és koromfekete szemekkel, olyan volt, mint azok a lányok, akik az ideérkezésünkkor üdvözöltek bennünket, olyan, akire magam is mindig vágyakoztam, de akinél sosem lett volna esélyem. Ő maradni akart. Hogy is szállhattam volna vitába vele?

Megnyugtattam, hogy megértem a döntését. Valójában teljesen magam alatt voltam. Kiléptem a bárból, és sétára indultam a parton. Vége a dalnak, mondtam magamnak. A legkevésbé sem vágytam arra, hogy hazatérjek Oregonba. De azt sem tudtam elképzelni, hogy egyedül utazom körbe a világot. „Menj haza! – így szólt egy halk, belső hang. – Szerezz rendes állást, élj normális életet!”

Aztán egy másik belső hangot is meghallottam: „Ne menj haza! Folytasd, amit elkezdted, és ne állj meg!”

* Fiktív tibeti édenkert. *Lásd* James Hilton: *A Kék Hold völgye (Lost Horizon)*. Ford.: Déry Tibor. Budapest, Kozmosz Könyvek, 2004.

Másnap beadtam a felmondásomat a telemarketing-központban. Két hét volt a felmondási időm.

– Kár érted, Buck! – mondta az egyik főnököm. – Nagy jövő állt volna előtted kereskedőként.

– Isten ments! – motyogtam.

Azon a délutánon, pár sarokkal arrébb, egy utazási irodában vásároltam egy szabad felhasználású repülőjegyet, amelyet egy éven keresztül bármilyen célállomásra igénybe lehetett venni. Olyan volt, mint egy Eurail bérlet, csak ez repülőre szólt. 1962 novemberében, épp hálaadás napján fogtam a hátizsákomat, és keztem rázgatni Carterrel. „Buck – mondta –, ne hagyd magad átverni!”

A KAPITÁNY pörgő japán nyelven beszélt az utasokhoz, én pedig izzadni kezdtem. Kinéztem az ablakon, a szárnyon csillogó vörös körre. Hatfield mamának igaza volt, gondoltam. Kevéssel ezelőtt még harcban álltunk ezekkel az emberekkel. Ott volt a Corregidor-sziget esete, a bataani halálmenet, Nanking meggyalázása – én pedig most Japánba utazom egy *üzleti* vállalkozás tervével a fejemben? „Örült ötlet”? Talán nem is az ötlet, hanem *én magam* voltam az örült.

Ám, ha így is lett volna, már túl késő volt ahhoz, hogy a személyzet segítségét kérjem, és változtassak a történéseken. A repülőgép már a kifutópályán csikorgott, aztán már Hawaii kukoricaliszt-színű parti fürdőhelyei fölött bögték a motorjai. Lenéztem a masszív vulkánokra, amelyek egyre kisebbek és kisebbek lettek. Nem volt visszaút.

Hálaadás lévén a repülőgépen a menü töltött pulyka volt áfonyaszósszal. Tekintve, hogy Japán felé tartottunk, nyers tonhalat és miszo levest is kínáltak, no meg forró szakét. Mindenből ettem, miközben olvastam az olcsó kiadású könyveimet, amelyeket a hátizsákomba gyömöszöltem indulás előtt. A *Zabhegyezőt* (*The Catcher in the Rye*) és a *Meztelen ebédet* (*Naked Lunch*) vittem magammal az útra. Azonosultam Holden Caulfielddel, az introvertált tizenévesssel, aki a helyét kereste a világban, Burroughs viszont az agyamra ment. „A heroinárús nem a terméket adja el a fogyasztónak, hanem a fogyasztót adja el a termékének.”*

* William S. Burroughs: *Meztelen ebéd* (*Naked Lunch*). Ford.: Szili József. Budapest, Cartaphilus, 2010.

Nem az én világom volt az a könyv. Belealudtam. Amikor felébredtem, a gép már meredeken és gyors ütemben ereszkedett. Alattunk ott feküdt az elképesztő fényárban úszó Tokió. A Ginza városnegyed különösképpen olyan volt, akár egy karácsonyfa.

A hotelbe vezető úton azonban csak sötétséget láttam. A város hatalmas területei borultak tökéletes feketeségbe. „A háború – magyarázta a taxisofőr. – Sok épület a bombázások óta ilyen.”

Az amerikai B-29 Superfortress bombázók műve volt ez. Több éjszakán keresztül folytak a hadműveletek 1944 nyarán. Hullámokban érkeztek a repülőgépek, és 350 ezer kg bombát dobtak le, egytől egyig benzinnel és gyúlékony zselével töltve. A világ egyik legrégebbi városa, Tokió nagyrészt fából épült, így a bombák valóságos tűzorkánt indítottak el. Hozzávetőleg 300 ezer ember égett halálra azonnal, ami a Hirosimában odaveszett áldozatok számának négyszerese. Több mint 1 millióan szenvedtek borzasztó sérüléseket. Az épületek majdnem 80%-a szétporladt.

A feszültséggel teli percek egymás után teltek, és sem a taxisofőr, sem én nem szólaltunk meg. Nem volt mit mondanunk egymásnak. Végül a taxisofőr megállt a jegyzetfüzetemben szereplő cím előtt. Egy borzasztó állapotban lévő szálló volt. Sőt még a borzasztónál is rosszabb állapotban volt. A foglalásomat az American Expressen keresztül intéztem, a helyszínt nem ismertem, és ez nagy hiba volt, erre rögtön rájöttem. Átvágtam a kátyúkkal teli járdán, és beléptem egy épületbe, amely épphogy nem omlott le.

Egy idős japán asszony állt a bejárat melletti asztalnál, és meghajolt felém. Aztán rájöttem, hogy nem is hajolt meg, csak a kora miatt volt hajlott a háta, akár egy sok vihart kiállt fa törzse. Hihetetlen lassúsággal a szobámhoz vezetett, amely leginkább egy dobozhoz hasonlított. Egy tatamimatrac és egy rozoga asztal volt benne, semmi más. De nem érdekelt. Az is alig tűnt fel, hogy a tatamimatrac hártavékony volt. Meghajoltam a hajlott hátú, idős nő előtt, és jó éjszakát kívántam neki. *Ojaszumi naszaj*. Összekuporodtam a matracon, és azonnal elaludtam.

ÓRÁKKAL KÉSŐBB, amikor felébredtem, a szoba napfényben úszott. Az ablakhoz kúsztam. A jelek szerint a szálló egy iparnegyedben volt a város peremén, tele raktárakkal és gyárakkal. Ez a környék

minden bizonnyal elsődleges célpontja lehetett a B-29-es bombázó-repülőgépeknek. Bármerre néztem, pusztulást láttam. Repedezett és összezúzott épületeket. Egyik lerombolt épülettömb a másik után. Odaveszett minden.

Szerencsére apámnak voltak ismerősei Tokióban, többek között pár amerikai fickó, akik a United Press Internationalnél dolgoztak. Taxi-val elvittem magam a céghez, ahol apám ismerősei családtagként fogadtak. Kávéval és reggelivel kínáltak, és amikor elmeséltem nekik, hol töltöttem az éjszakát, csak nevettek. Foglaltak nekem egy tiszta, tisztességes hotelszobát. Aztán felírták egy papírra néhány jó étterem nevét.

„De az ég szerelmére, mit keresel te Tokióban?” – kérdezték. Elmagyaráztam nekik, hogy világ körüli úton vagyok. Aztán megemlítettem az „örült ötletemet” is. „Húha!” – ez volt a reakciójuk, némi szemforgatás kíséretében. Meséltek nekem két fickóról, akik korábban katonák voltak, majd a leszerelésük után létrehoztak egy importtal foglalkozó havilapot. „Beszélj velük, mielőtt elhamarkodottan döntenél!”

Megígértem, hogy felveszem velük a kapcsolatot. De előbb látni akartam a várost.

Útikönyvvvel és Minolta fényképezőgéppel a kezemben felkerestem azt a pár nevezetességet, a legöregebb templomokat és szentélyeket, amelyek túléltek a háborút. Órákat töltöttem fallal körülvett kertek padjain üldögélve, és Japán uralkodó vallásairól, a buddhizmusról és a sintoizmusról olvastam. Rácsodálkoztam a *kensó*, más nevén szatori fogalmára – nem volt más, mint az egyetlen pillanat alatt, vakító villanásként bekövetkező megvilágosodás. Olyasmi lehet, gondoltam, mint a villanófény a Minolta fényképezőgépemen. Ez tetszett, meg akartam tapasztalni.

Először azonban meg kell változtatnom az egész hozzáállásomat. Lineáris gondolkodású ember voltam, és a zen tanításai szerint a lineáris gondolkodás csupán érzékcsalódás, egyike azoknak a tényezőknak, amelyekről boldogtalannak érezzük magunkat. A valóság nem lineáris, állítja a zen. Nincs jövő, és nincs múlt. Minden a jelenben történik.

Úgy tűnt számomra, hogy minden vallás szerint saját magunk jelentjük az akadályt, önmagunk ellenségei vagyunk. Ezzel szemben a zen kijelenti, hogy az „én” mint olyan nem is létezik. Az „én” káprázat

csupán, egy lázálom, valóságába vetett makacs hitünk révén pedig nemcsak elfecséreljük az életünket, de meg is rövidítjük. Az „én” egy elkoptatott hazugság, amelyet naponta elisméltünk önmagunknak, a boldogsághoz pedig arra van szükségünk, hogy átlássunk ezen a hazugságon, leleplezzük azt. „Önmagunk tanulmányozása – mondta Dógen, a 13. századi zen mester – önmagunk elfelejtése.” Belső hang vagy külső hang, teljesen mindegy. Nincs különbség a kettő közt.

Ez különösen igaz a versenyre. A zen szerint a győzelem akkor jön el, amikor elfeledkezünk önmagunkról és az ellenfélről, hiszen mindkettő ugyanannak az egésznek a két fele. A *Zen – Az íjászat művészete* című könyvben minden kristálytisztán le van írva. „A tökéletesség a kardművészetben akkor érhető el... amikor az olyan gondolatok, mint az Én és a Te, az ellenfél és annak kardja, a kard, és hogy azt miként kell forgatni, nem homályosítják el a szívet... Minden üresség: önmagad, a felvillanó kard, a karok, amelyek a kardot forgatják. Még az üresség gondolata sincs már jelen.”*

Zúgott a fejem, ezért úgy döntöttem, szünetet tartok, és meglátogatok egy olyan nevezetes helyet, amely a zennel egyáltalán nincs kapcsolatban. Valójában ez volt az a hely egész Japánban, ahol a legkevésbé volt jelen a zen. Itt mindenki önmagára, és csakis önmagára koncentrált. Felkerestem a tokiói értéktőzsdét, amelynek egy román stílusú, hatalmas görög oszlopokkal szegélyezett márványépület adott otthont, úgy nézett ki az út túloldaláról, mint egy szokványos bank-székház Kansas állam valamelyik csendes városkájában. Belül viszont valóságos tébolyda volt. Karjukat rázó, hajukat tépő és üvöltöző emberek százait láttam, Cornfeld telemarketing-központjának elfajultabb változatát.

Nem tudtam levenni a tekintetemet a brókerekről. Csak néztem és néztem őket, miközben azt kérdeztem magamtól: valóban erről szól-e az egész. Tényleg? Legalább olyan sokra becsültem a pénzt, mint bármelyik fickó a teremben. De úgy gondoltam, hogy az életemnek ennél sokkal többről kell szólnia.

A tőzsdén tett látogatás után nyugalomra volt szükségem. Elindultam a város szíve felé, a 19. századi Meidzsi császár és császárné kertjébe, amelyről azt tartják, rendkívüli spirituális energiája van. Elmé-

* Eugene Herrigel: *Zen – Az íjászat művészete – Kyudo (Zen in der Kunst des Bogenschiessens)*. Ford.: n. a. Budapest, Hunor, 2007.

lázva, áhítattal telve telepedtem le az ingó páfrányfenyők alatt, egy gyönyörű torii kapu közelében. Azt olvastam az útikönyvemben, hogy a torii kapu általában szent helyekre vezet, így lepihentem ezen a derűs helyen, és megpróbáltam magamba szívni a hangulatát.

Másnap reggel futócipőbe bújtam, és elkocogtam a Cukidzsi piacig, amelyet a világ legnagyobb halpiacaként tartanak számon. Minden szempontból a tőzsdéhez hasonlított, annyi volt a különbség, hogy itt részvény helyett garnélarákra licitáltak. Figyeltem az öreg halászokat, amint a fogásukat fából készült kordékba terítik, és szenvtelen ábrázatú kereskedőkkel alkudoznak. Aznap este buszra ültem, és elutaztam az északabbra található Hakone-hegy tóvidékére, arra a tájra, amely számos zen költőt meghihetett. „Nem járhatsz az úton, amíg te magad nem váltál magává az úttá” – mondta Buddha, és én csodálattal álltam az előtt az ösvény előtt, amely a tükörfelületű tavaktól a felhőgyűrű övezte, behavazott, tökéletes háromszöget formázó Fudzsi-hegy irányában haladt. A Fudzsi-hegy pontosan olyanak tűnt, mint az Oregon állambeli Mount Hood. A japánok úgy tartják, hogy megmászni a Fudzsi-hegyet misztikus élmény, az ünneplés rituális aktusa, rajtam pedig hirtelen úrrá lett a vágy, hogy ott és azonnal én magam is meghódítsam a hegyet. Fel akartam jutni a felhők közé. Mégis úgy döntöttem, hogy várok. Majd akkor térek ide vissza, amikor okom lesz az ünneplésre.

VISSZAMENTEM Tokióba, és megjelentem az importtal foglalkozó lap szerkesztőségénél. A két bikanyakú, keménykötésű és nagyon elfoglalt amerikai exkatona úgy nézett rám, mint akik nyomban leteremtenek, amiért váratlan betolakodóként rabolom az idejüket. De a kezdeti mogorva viselkedésük percekben belül megváltozott, kedvesek és barátságosak lettek, sőt még örültek is nekem, amint rájöttek, hogy olyasvalakivel találkozunk, aki a szülőföldjükről érkezett. Leginkább sportról beszélgettünk. El tudod hinni, hogy a Yankees ismét győzött? Na, és mit szólsz Willie Mayshez? A legjobb. Naná, hogy a legjobb!

Aztán elmesélték nekem a saját történetüket.

Életemben először találkoztam olyan amerikaiakkal, akik szerették Japánt. Ott állomásoztak a megszállás alatt, de megigézte őket a kultúra, a konyha és a nők, így amikor a szolgálatuk véget ért, egyszerűen nem tudták rávenni magukat a távozásra. Létrehoztak egy im-

portügyekkel foglalkozó magazint akkor, amikor az égvilágon senki nem akart Japánnal üzletelni, ők mégis valahogyan életben tartották a lapot 17 évig.

Beszéltem nekik az „őrült ötletemről”, ők pedig érdeklődve hallgattak. Készítettek egy kanna kávé, és helyet kínáltak. Megkérdeztek, hogy van-e olyan konkrét japán cipőmárka, amelyben fantáziát látok.

Elmondtam, hogy tetszik nekem a Tiger, mert remek márka, az Onitsuka cipőgyár terméke, ami Kóbéban, Japán déli részének legnagyobb városában működik.

– Igen, igen, ismerjük.

Elmítettem nekik, hogy szívesen odautaznék, hogy személyesen találkozjak az Onitsuka képviselőivel.

– Ebben az esetben – felelték az exkatonák – legjobb lesz, ha megtanulsz néhány dolgot arról, hogyan kell üzletelni a japánokkal. Az egészen az a kulcsa, hogy nem szabad túl rámenősnek lenned. Ne légy olyan, mint a tipikus ostoba amerikai, a tipikus gajdzsin, vagyis goromba, hangos, agresszív, aki nem képes elfogadni a nemleges választ. A japánok nem viselik jól az agresszív marketingeszközöket. A tárgyalások errefelé nyájasak és rugalmasak. Nézd csak meg, mennyi időbe telt az amerikaiaknak és az oroszoknak rábeszélni Hirohitó császárt a megadásra! És amikor végül megadta magát, amikor az országa már alig volt több egy rakás hamunál, mit mondott az embereinek? „A háború kimenetele nem úgy alakult, ahogy az Japán számára kedvező lett volna.” A közvetettségre épülő kultúra ez, ahol soha senki nem fog nyíltan elutasítani. Soha senki nem mondja ki egyenesen, hogy „nem”. De azt sem, hogy „igen”. Körülírják a mondandójuk lényegét, a mondataikban nincs egyértelmű alany vagy tárgy. Ne bátortalanodj el ettől, de ne légy pimasz sem! Előfordulhat, hogy úgy jössz ki valakinek az irodájából, hogy azt érzed, mindent elszúrtál, holott valójában ő készen áll a megállapodásra. De távozhat az abban a hitben is, hogy sikerült összehoznod az üzletet, pedig ő épp akkor utasította vissza az ajánlatodat. Soha nem tudhatod.

Összeráncoltam a homlokomat. A legjobb formában sem számítottam remek tárgyalópartnernek. Most pedig egy elvarázsolt kastély tükörszobájában kell majd tárgyalnom, ahol a megszokott szabályok nem működnek?

Az egyórás elképesztő konzultációt követően kezem ráztam az exkatonákkal, és elbúcsúztam tőlük. Hirtelen elfogott az érzés, hogy képtelen vagyok tovább várni, és most azonnal lépniem kell az ügyben, amíg a szavaik még frissen élnek az emlékezetemben. Visszamentem a hotelbe, bedobáltam mindent a bőröndömbe és a hátizsákomba, majd telefonáltam az Onitsuka cipőgyárba, és időpontot egyeztettem velük.

Még aznap délután felültem a délre tartó vonatra.

JAPÁN HÍRES VOLT a kifogástalan rendről és a rendkívüli tisztaságról. A japán irodalmat, filozófiát, öltözködést és az emberek mindennapjait egyaránt hihetetlen letisztultság és egyszerűség jellemezte. A minimalizmus. „Ne várj semmit, ne keress semmit, ne ragaszkodj semmihez” – a halhatatlan japán költők a verseik sorait addig csiszolták, ameddig olyan fényesek lettek, mint egy szamurájkard éle vagy egy hegyi patak kövei.

Azon töprengtem, hogy akkor mégis miért van az, hogy ez a Kóbéba tartó vonat ennyire piszkos?

A padló tele volt elszórt újságokkal és cigarettacsikkokkal. Az ülésen narancshéj és további újságok hevertek szétdobálva. Ráadásul minden kocsitömve, állóhely is alig volt a szerelvényen.

Az egyik ablak mellett találtam egy hevedert, abba kapaszkodtam hét órán keresztül, miközben a vonat lassan végighimbálódzott sok eldugott kis falun, farmokon, amelyek nem voltak nagyobbak az átlagos portlandi birtokok hátsó udvaránál. Az utazás hosszú volt, de a lábaim is jól bírták, és a türelmem sem fogyott el. Teljesen lefoglalt, hogy újra és újra átismételjem mindazt, amit a két exkatonától megtudtam.

Amikor megérkeztem, kivettem egy szobát egy olcsó *rjókanban*. Másnap kora reggelre beszéltem meg a találkozót az Onitsuka képviselőivel, így aztán azonnal le is feküdtem az ágyba, vagyis egy oda-készített tatamimatracra. Túl izgatott voltam ahhoz, hogy el tudjak aludni. Az éjszaka nagy részében csak forgolódtam a matracon, hajnalban pedig fáradtan ébredtem, és csak bámultam sovány, álomlissz arcomat a tükörben. Borotválkozás után felvettem a zöld színű Brooks Brothers zakómat, és próbáltam lelkesíteni magam.

Képes vagy rá. Magabiztos vagy. Meg tudod csinálni.

Meg tudod CSINÁLNI.

Végül rossz helyen jelentem meg a megbeszélrt időpontban.

Az Onitsuka vállalat bemutatótermébe mentem, amikor valójában az Onitsuka cipőgyárba volt megbeszélve a találkozó, a város másik végében. Leintettem egy taxit, és örült tempóban átszáguldottam a városon. Félórás késéssel érkeztem. A cég négy vezetője várt rám rezzenéstelen arccal az előcsarnokban. Meghajoltak. Én is meghajoltam. Az egyik előrelépett. Ken Mijazakiként mutatkozott be, és felajánlotta, hogy körbevezet a gyár területén.

Ez volt az első cipőgyár, amelyet életemben láttam. Minden apró részletet érdekesnek találtam. Ráadásul még egyfajta zenei élményt is kínált a hely. Valahányszor formába öntöttek egy cipőt, a fémből készült kaptafa halk csilingeléssel a padlóra esett, és dallamosat csendült: KLING-*klang*. Néhány másodpercenként hallottuk ezt a KLING-*klang*, KLING-*klang* cipészkoncertet. Úgy tűnt, a négy kísérőmnek is tetszett. Előbb rám, majd egymásra mosolyogtak.

Áthaladtunk a könyvelési osztályon. Mindenki, aki a helyiségben volt, felpattant a helyéről – férfiak és nők egyaránt. Mindnyájan meghajoltak, a *kei*, a japán tisztelet gesztusával, amellyel az amerikai „iparmágnás” felé fordulnak. Olvastam valahol, hogy az angol „tycoon” fogalom eredetileg a „*taikun*” szóból származott, amely a „hadúr” japán megfelelője. Nem igazán tudtam, hogyan fogadjam ezeket a gesztusokat. Nem voltam benne biztos, hogy meg kell-e hajolnom vagy sem, de Japánban ez mindig kérdéses. Végül halvány mosollyal félig meghajoltam, és végig mozgásban maradtam.

Négy kísérőm arról tájékoztatott, hogy a gyárban havonta 15 ezer pár cipő készül. „Lenyűgöző” – mondtam, de nem tudtam, hogy ez sok-e vagy kevés. Bevezettek egy konferenciaterembe, és rámutattak a hosszú, kerek asztal asztalfőjén elhelyezett székre.

– Mr. Knight! – mondta egyikük. – Ide üljön!

Kitüntetett helyet kaptam. Ez egy újabb *kei* gesztus volt. Leültek ök is az asztalhoz, megigazították a nyakkendőjüket, és felém fordultak. Eljött az igazság pillanata.

Fejben számtalanszor elgyakoroltam már a jelenetet, mint ahogy minden egyes futóversenyt is előre modelleztem, jóval azelőtt, hogy a startpisztoly eldördült volna. Most viszont rá kellett jönnöm, hogy itt nem versenyről volt szó. Ősi emberi beidegződés, hogy mindent – az életet, az üzletet, a vállalkozást – versenyhez hasonlítsunk. De ez

a metafora nem mindig kielégítő. Sok esetben nem jutunk messzire ezzel a gondolattal.

Képtelen voltam felidézni, mit is akartam mondani, vagy hogy egyáltalán mit kerestem itt, úgyszólván vettem néhány nagy levegőt. Azon múlt a siker, hogy fel tudok-e nőni a helyzethez. Minden ezen állt vagy bukott. Ha nem sikerül, ha elszúrom ezt a lehetőséget, az lesz a sorsom, hogy egész hátralévő életemben enciklopédiákkal fogok házalni, esetleg értékpapírokat vagy egyéb olyan kacatokat árulok majd, amelyek valójában nem igazán érdekelnek. Csalódást okozok a szüleimnek, az iskolámnak, a szülővárosomnak. Önmagamnak.

Az asztal körül ülők arcát figyeltem. Valahányszor elképzeltem ezt a jelenetet, megfledkeztem egy alapvető mozzanatról. Nem láttam előre, mennyire lesz jelen a II. világháború a tárgyalóteremben. Mert a háború nagyon is *ott* volt, mellettünk, közöttünk, rejtett értelmet csempészett minden kimondott szóba. „Jó estét mindenkinek – ma este jó hírekkel szolgálhatok!”

Ugyanakkor *mégsem* volt jelen. A japánok rugalmasságuknak és annak a képességüknek köszönhetően, hogy a totális vereséget sztoikus nyugalommal elfogadják, valamint hogy hősiességükkel újráépítették a társadalmat, egyértelműen maguk mögött tudták hagyni a háború emlékét. Képviselőik ott a konferenciateremben ráadásul mind fiatalok voltak, mint én magam, és nyilvánvalóan úgy érezték, hogy ahhoz a háborúhoz nekik személy szerint semmi közük.

Persze az is igaz, hogy az ő apjuk és nagybátyjuk megpróbálta megölni az enyémeiket.

De tény, hogy mindez már a múlté.

Másfelől viszont ez az egész „győzelem és vereség” kérdéskör, amely egyébként is számtalan ügyletet beárnyékol, csak bonyolultabbá válik, ha a potenciális győztesek és vesztesek, még ha csupán közvetetten és őseik révén is, globális káosz résztvevői voltak a közelmúltban.

Mindez a belső ellenállás, ez a zavarodottság a háborúval és békével kapcsolatban halk zsongássá vált a fejemben, kellemetlen érzéssé, amire nem voltam felkészülve. A bennem élő realista tudomásul akarta venni, míg az idealista elutasította a gondolatmenetet. Megköszöntem a torkomat.

– Uraim – kezdtem.

Mijazaki úr félbeszakított:

– Mr. Knight, melyik vállalattól érkezett? – kérdezte.

– Na, igen, jó kérdés.

A vérembe áramló adrenalin miatt az agyam gyors válaszreakciót küldött, hirtelen máshol akartam lenni, elfutni és elbújni valahová, és abban a pillanatban a világ legbiztonságosabb helye jutott az eszembe. A szüleim háza. A házat évtizedekkel ezelőtt tehetős, a szüleimnél lényegesen jobb anyagi körülmények közt élő emberek építették, ezért az építész külön lakrészt tervezett a személyzet részére a ház hátsó traktusában. Ez lett a hálószobám, amelyet telezsúfoltam baseballkártyákkal, hanglemezekkel, poszterekkel és könyvekkel – ezek egytől egyig szent dolgok voltak számomra. A szoba egyik falát beborították a futóversenyeken szerzett kék szalagos díjaim, amelyekre világlevelemben rendkívül büszke voltam. Innen jött az ötlet...

– Blue Ribbon – böktém ki. – Uraim, az Oregon állambeli Portland város Blue Ribbon nevű vállalatának képviselőjében érkeztem. Mijazaki úr mosolygott. A többiek is mosolyogtak. A mormogás végigfutott az asztal körül. Blue Ribbon, Blue Ribbon, Blue Ribbon. Az asztalnál ülők összekulcsolták a kezüket, ismét elcsendesedtek, és továbbra is kitartóan néztek rám. – Nos, uraim! – kezdtem el újból. – Az amerikai cipőpiac hatalmas és nagyrészt kiaknázatlan. Ha az Onitsuka vállalatnak sikerül bekerülnie erre a piacra, ha az Onitsuka vállalatnak sikerül bejuttatnia a Tiger cipőket az amerikai cipőboltokba, és a legtöbb amerikai atléta által viselt Adidas cipők ára alá bearáznia, az a lépés határtalanul jövedelmező vállalkozás alapjait jelenthetné.

Nemes egyszerűséggel a stanfordi prezentációmát idéztem, szóról szóra, azokat a mondatokat és azokat a számadatokat, amelyeknek felkutatásával és memorizálásával heteket töltöttem, és ez segítségemre volt abban, hogy az előadásom ékesszólónak tűnjön. Láttam az arcon, hogy lenyűgöztem a hallgatóságot. De amikor a mondandóm végére értem, szavaimat mély csend fogadta. Aztán egyikük megtörte a csendet, hozzászólt egy másik is, majd még valaki, végül hirtelen mindenki hangos, izgatott hangon egyszerre beszélni kezdett. Nem velem, hanem egymással.

Aztán váratlanul mindnyájan felálltak és kimentek a teremből.

Vajon így szokták a japánok elutasítani az „őrült ötleteket”? Úgy, hogy egyszerre elhagyják a termet? Csak úgy lazán eljátszottam volna az irányomban tanúsított tiszteletet? Elbocsátottak talán? Mit kellene tennem most? Egyszerűen csak... távozzak?

Néhány perc múlva visszajöttek. Mindenkinél rajzok, mintadarabok voltak, amelyeket Mijazaki úr segédletével elém tettek.

– Mr. Knight – mondta –, már régóta foglalkoztat bennünket az amerikai piac megszerzésének gondolata.

– Valóban?

– Birkózócipőket már árusítunk egy ideje az Egyesült Államokban. Az északkeleti régióban vagyunk jelen. De régóta szeretnénk más termékvonalat is bevezetni, megjeleni más helyeken is Amerikában.

Három különböző Tiger modellt tettek elém. Egy edzőcipőt, amelyet „bemelegítőnek” neveztek. „Jópofa” – mondtam. Egy magasugrócipőt, amelyet „ugrónak” hívtak. „Nagyszerű” – jelentettem ki. Végül egy diszkoszvetőcipőt, amelyről „dobóként” beszéltek.

„Ne ne vess – próbáltam úrrá lenni magamon. – Ne... ne vess!”

Az Egyesült Államokkal, az amerikai kultúrával és fogyasztói szokásokkal, illetve az ottani sportszerboltokban kapható sportcipők típusaival kapcsolatos kérdésekkel ostromoltak. Arra voltak kíváncsiak, hogy mit gondolok, vajon mekkora lehet az amerikai cipőpiac, mire azt feleltem, hogy mindent egybevetve egymilliárd dollár lehet az összes forgalom értéke. Mai napig nem tudom, honnan vettem ezt az adatot. Hátradőltek a széken, és csak néztek egymásra döbbenően. Aztán legnagyobb meglepetésemre elkezdtek egyszerre beszélni hozzám.

– Vajon a Blue Ribbon vállalat... vállalná-e, hogy ellássa a Tiger cipők képviselőjével kapcsolatos feladatokat... az Egyesült Államokban?

– Igen – feleltem –, vállalná.

Magam elé emeltem a „bemelegítő” cipőt.

– Ez egy jó cipő – mondtam. – El tudom adni ezt a cipőt.

Arra kértem őket, hogy mielőbb küldjenek nekem mintaanyagot. Megadtam a címemet, és megígértem, hogy küldök nekik egy 50 dollárról szóló utalványt.

Felálltak, aztán mélyen meghajoltak. Én is mélyen meghajoltam. Kezet ráztunk. Újra meghajoltam. Ők is meghajoltak. Mindnyájan mosolyogtunk. A háború meg sem történt. Üzlettársak voltunk. Testvérek voltunk. A találkozó, amelyről azt hittem, hogy nem lesz hosszabb 50 percnél, két órán át tartott.

Az Onitsuka cipőgyárból azonnal a legközelebbi American Express kirendeltségre mentem, és táviratot küldtem az apámnak. „Drága

Apa! Sürgős! Kérlek, azonnal sürgönyözz 50 dollárt az Onitsuka vállalatnak, Kóbéba.”

Ho ho, hee hee... milyen különös az élet!

VISSZATÉRTEM a szállásomra, és körbe-körbe járkáltam a tatamimatracágyam körül, miközben megpróbáltam döntésre jutni. Egyik felem azonnal visszautazott volna Oregonba, hogy miután megérkeznek a mintadarabok, egyből belevethessem magam az új üzleti vállalkozás felvirágoztatásába.

A magány is az örületbe kergetett, hiszen el voltam szigetelve mindentől és mindenkitől, akit ismertem. Ha véletlenül megpillantottam egy *The New York Times* napilapot vagy egy *Time* magazint, hirtelen gombócot éreztem a torkomban. Hajótöröttnek éreztem magam, egyfajta modern kori Robinson Crusoe-nak. Haza akartam jutni. Most azonnal.

Ugyanakkor még mindig tele voltam kíváncsisággal. Továbbra is élt bennem a vágy, hogy lássam és felfedezzem a világot.

És győzött a kíváncsiság.

Hongkongba utaztam, végigbóklásztam a város őrült, kaotikus utcáit, és elborzasztott a csonka lábú és csonka karú koldusok, a szemétben térdelő vénemberek és a kéregető árva gyerekek látványa. Az öregek nem szólaltak meg, a kisebbek viszont megállás nélkül kiabáltak: *Hé te, gazdag ember, gazdag ember, gazdag ember*. Időnként sírva fakadtak, vagy levetették magukat a földre. Minden pénzemet, ami nálam volt, odaadtam nekik, de a kiabálást akkor sem hagyták abba.

Elmentem a város széléig, és felmásztam a Viktória-csúcsra, és fentről elnéztem a távolban derengő Kína irányába. Az egyetlen olvasottam Konfuciusz bölcseléseit: „Aki hegyet akar elmozdítani, kis kövek elhordásával kezdi az.” Határozottan azt éreztem abban a pillanatban, hogy soha nem lennék képes az bizonyos hegyet elmozdítani a helyéről. Soha nem leszek képes közelebb kerülni ahhoz az elfalazott misztikus világhoz, és ez egyfajta megmagyarázhatatlan szomorúsággal töltött el. Hiányzott a teljesség érzete.

Ezt követően a Fülöp-szigetekre utaztam, ahol szintén jelen volt Hongkong őrült és kaotikus világa, ugyanakkor kétszer nagyobb volt a szegénység és a nyomor. Lassan haladtam át Manilán, akár egy